

NOTAT

27. marts 2014
J.nr.: 1303669
Dok. nr.: 1423787

Vedrørende høring over forslag til lov om ændring af lov om Det Centrale Personregister (tildeling af nyt personnummer til personer, der oplever sig som tilhørende det andet køn)

Det Etiske Råd takker for modtagelsen af ovennævnte i høring. Rådet har behandlet udkastet på møder og har følgende kommentarer:

Juridisk kønsskifte

Det fremgår af lovforslaget, at hvis en person oplever et misforhold mellem det biologiske køn og det køn, som den pågældende oplever at tilhøre og identificerer sig med, kan den pågældende opnå juridisk kønsskifte ved indgivelse af en skriftlig ansøgning om nyt personnummer. Det skal af ansøgningen fremgå, at den er begrundet i en oplevelse af at tilhøre det andet køn. Det er en betingelse, at ansøgeren er fyldt 18 år på tidspunktet for ansøgningen.

Der stilles ikke krav om forudgående kirurgiske indgreb eller anden form for behandling. Ansøgningen skal bekræftes efter en refleksionsperiode på 6 måneder fra ansøgningstidspunktet.

Om baggrund for forslaget anføres i bemærkningerne, at der ikke bør lægges unødige hindringer i vejen for juridisk kønsskifte for personer, som oplever et misforhold mellem deres biologiske køn og det køn, som de oplever at tilhøre og identificerer sig med. Den foreslåede ordning tager efter regeringens opfattelse i højeste grad hensyn til den personlige frihed uden at kompromittere samfundsmæssige hensyn.

Rådets anbefalinger

I det følgende fremlægges først meget kortfattet rådsmedlemmernes anbefalinger angående lovforslaget. Efterfølgende uddybes nogle af de argumenter og overvejelser, der er indgået i Rådets diskussioner og ligger til grund for de enkelte medlemmers anbefalinger.

Nogle medlemmer af Det Etske Råd (Christopher Arzrouni, Gorm Greisen og Christian Borrisholt Steen) tilslutter sig ikke lovforslaget. Efter disse medlemmers opfattelse bør den juridiske fastlæggelse af kønnet ikke være et subjektivt anliggende.

Nogle af disse medlemmer (Christopher Arzrouni og Christian Borrisholt Steen) mener, at konstateret biologisk køn må være en forudsætning for juridisk køn. De nævnte medlemmer finder, at en vedtagelse af lovforslaget kan have negative følgevirkninger for samfundets øvrige medlemmer, fordi en række rettigheder og pligter er knyttet til køn i fx lovgivningen om værnepligt, fængselsvæsen m.m. Et juridisk tag-selv-bord i forhold til køn indebærer, at disse rettigheder og pligter tilfalder personer, de ikke var tiltænkt, og således pålægger andre borgere byrder.

Nogle medlemmer (Gorm Greisen og Christian Borrisholt Steen) finder, at en vedtagelse af lovforslaget kan have en række negative følgevirkninger, fordi de eksisterende kønsbegreber udfører en række væsentlige praktiske og normative funktioner, som ikke kan forenes med at gøre kønnet til et subjektivt anliggende.

Nogle medlemmer Det Etske Råd (Poul Jaszczak, Lene Kattrup og Christian Borrisholt Steen) mener, der for samfundet er vidtrækkende konsekvenser ved at indføre adgang til juridisk kønsskifte, uden individets biologi følger med. Selve vurderingen og opfattelsen af, hvad der er en kvinde, og hvad der er en mand, ændres i en retning, som medlemmerne finder gør op med, hvordan vi historisk har opfattet de to køn, og det på en undergravende måde. Medlemmerne peger på, at det er en for indsnævret indfaldsvinkel at behandle og vurdere spørgsmålet om juridisk kønsskifte ift. artikel 8 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, da denne har fokus på individet og ikke på samfundet. Desuden er spørgsmålet i sig selv ikke juridisk, det har i høj grad politiske og etiske implikationer. Disse medlemmer vil gerne præcisere, at de finder, sam-

fundet bør være åbent overfor borgernes ønsker om alternative samlivsformer og seksuel frihed og herunder sørge for, at homoseksuelle og lesbiskes rettigheder beskyttes. Men vi bør ikke lade definitionen af køn følge individets egen opfattelse eller ønsker, men følge den biologiske virkelighed. En tvekøn-nethed kan forekomme biologisk/fysiologisk og bør derfor også medtages juridisk. Sidst ønsker medlemmerne at pege på, at de finder, der er en ikke uvæ-sentlig misbrugsadgang bl.a. for kriminelle ved en adgang til juridisk kønsskifte uden biologisk ditto, samt at de er skeptisk overfor lovforslagets bemærkninger om, at en imødekommelse af forslaget ikke har væsentlige økonomiske konsekvenser for samfundet.

Nogle medlemmer af Det Etske Råd (Jakob Birkler, Lillian Bondo, Jørgen Carlsen, Mickey Gjerris, Kirsten Halsnæs, Thomas Ploug, Lise von Seelen, Karen Stæhr, Steen Vallentin, Signild Vallgård, Signe Wenneberg og Christina Wilson) tilslutter sig i hovedtrækkene lovforslaget. De nævnte medlemmer finder det væsentligt at anerkende transseksuelle personers egen kønsoplevelse gennem lovgivningen og lægger vægt på, at dette – hvis lovforslaget vedtages – vil kunne ske, uden at personen først skal igennem et omfattende og irreversibelt fysisk indgreb.

Et af de nævnte medlemmer (Steen Vallentin) mener, at det juridiske kønsskifte bør være forbundet med en form for vurdering af ansøgeren, fx i form af en udtalelse fra en læge eller en psykolog. Vurderingen skal udgøre en beskyttelse af ansøgeren ved at sikre, at ønsket om kønsskifte skyldes transseksualitet og ikke andre forhold som fx psykisk sygdom. Vurderingen kan også medvirke til at forhindre misbrug af muligheden for kønsskifte.

Nogle medlemmer (Jacob Birkler, Lillian Bondo, Jørgen Carlsen, Mickey Gjerris, Kirsten Halsnæs, Thomas Ploug, Karen Stæhr og Christina Wilson) mener i stedet, at der bør være et krav om at modtage psykologisk og juridisk rådgivning, så ansøgeren støttes i at træffe den rigtige beslutning.

Nogle medlemmer (Jacob Birkler, Mickey Gjerris, Lise von Seelen, Steen Vallentin og Signild Vallgård) finder, at der bør være dispensationsmuligheder for personer under 18 år. I dette tilfælde er der et særligt behov for rådgivning.

Endelig mener nogle medlemmer af Det Ethiske Råd (Christopher Arzrouni, Jørgen Carlsen, Mickey Gjerris og Lene Kattrup), at man bør arbejde på at afskaffe det kønsbaserede personnummer, så personnummeret på længere sigt bliver kønsneutralt.

Argumenter for og imod juridisk kønsskifte

I det følgende uddybes nogle af de argumenter og overvejelser, der er indgået i Rådets drøftelser. Det skal bemærkes, at det enkelte rådsmedlem ikke nødvendigvis tilslutter sig hvert eneste af de argumenter, som støtter hans eller hendes anbefaling.

Et argument imod en accept af lovforslaget har været, at det kan fremme en opløsning af normer og roller, som i sidste ende faktisk har en væsentlig betydning for familiernes og samfundets måde at fungere på. Hvor omfattende denne opløsning er, kan illustreres med de udvidelser af fader- og moderbegreberne, en vedtagelse af lovforslaget ville nødvendiggøre. I forbindelse med Rådets vedlagte overvejelser vedrørende *høring over forslag til ændring af sundhedsloven og lov om assisteret reproduktion i forbindelse med behandling, diagnostik og forskning m.v.* (se dette for en uddybning af argumentationen) fremgår det fx således, at:

Det anføres i børnelovens § 1: "Fødes et barn af en kvinde, der er gift med en mand, anses ægtemanden som far til barnet, jf. dog stk. 2".

Ligeledes anføres det i børnelovens § 30: "Den kvinde, som føder et barn, der er blevet til ved assisteret reproduktion, anses for mor til barnet".

Man kan her mene, at en konsekvent anerkendelse af det juridiske kønsskifte kræver en gennemskrivning af lovgivningen, her børneloven, så fx en transseksuel, tidligere kvinde ikke definatorisk opfattes som mor. Spørgsmålet er, om den person, der føder barnet, faktisk skal regnes for barnets far, hvis der er tale om en transseksuel, tidligere kvinde, der har foretaget juridisk kønsskifte? Dette ville være en logisk følge af en holdning, hvorefter de lovgivningsmæssige formuleringer skal anerkende personen som værende det køn, personen juridisk set har. Hvis man juridisk set er en mand og også ønsker at blive

opfattet som en mand, fungerer det naturligvis ikke, at man lovgivningsmæssigt anses for at være mor til sine børn.

Hvis man mener, at begreberne "far" og "mor" udover at give bestemte rettigheder og forpligtelser også er bærere af forskellige værdier og forventninger, er sådanne ændringer ikke uproblematisk.

I forlængelse af det forudgående argument kan det anføres, at det virker fejlproportioneret at imødekomme de forholdsvis få, der må forventes at ville gøre brug af lovforslagets muligheder om kønsskifte, i betragtning af de omfattende konsekvenser for samfundet som helhed, dette kommer til at indebære. Samfundets lovgivning og praksis er i mange tilfælde bygget op omkring det biologiske køn. Børneloven er, som nævnt ovenfor, et eksempel på dette og på de forviklinger, det giver at muliggøre lovforslagets bestemmelser om juridisk kønsskifte. Men der kan nævnes andre eksempler, også af mere praktisk karakter. Skal tidligere mænd, der har foretaget kønsskifte til kvinder, fx have adgang til centre for voldsramte kvinder, hvor kun biologiske kvinder hidtil har haft adgang? Det skal i forlængelse heraf nævnes, at en del af samfundets ydelser og pligter er kønsspecifikke, hvilket gør det muligt at misbruge muligheden for kønsskifte, medmindre man regulerer sig ud af problemet. Fx ville en mand, der foretager juridisk kønsskifte til kvinde, med den nuværende regulering kunne undgå at aftjene sin værnepligt.

Nogle medlemmer har fremført det argument, at der er noget nærmest paradoksalt knyttet til lovforslaget. Vores nuværende kønsbegreb er binært og er bygget om omkring de biologiske forskelle mellem kønnene. Lovforslaget rummer en anerkendelse af, at nogle personer kan have et ønske om at blive anerkendt som tilhørende et andet køn end deres biologiske køn. Men denne anerkendelse betjener sig i sidste ende af det binære og biologisk orienterede kønsbegreb, samtidig med at den i virkeligheden underminerer dette kønsbegreb, fordi den gør det juridiske køn til et rent subjektivt anliggende uden noget objektivt fundament. Det subjektive kønsbegreb må imidlertid antages at være relativt uinteressant for i det mindste nogle transseksuelle, der netop orienterer deres identitetsforståelse efter det indhold, det eksisterende kønsbegreb har. Det beskrevne paradoks udgør en mulig forklaring på en intuition, mange måske har, nemlig at det forekommer absurd rent juridisk at anerkende en person som værende af et andet køn end hans eller hendes biologiske køn, hvis der slet ikke

foretages fysiske forandringer af personen. Absurditeten kan ud fra det foregående hævdes at knytte an til det begrebslige paradoks, kønsskiftet rummer.

Et argument for at acceptere lovforslaget er, at det giver en person mulighed for at foretage et juridisk kønsskifte uden at føle sig presset til at skulle igennem det meget omfattende og irreversible indgreb, som en kastration udgør. En kastration åbner ikke mulighed for fortrydelse, mens en vedtagelse af det fremsatte lovforslag derimod gør det muligt for transseksuelle at eksperimentere med deres køn og kønsidentitet, uden at dette nødvendigvis har helt uigenkaldelige konsekvenser. Dette kan desuden ruste den transseksuelle til at tage stilling til eventuelle fysiske modifikationer, herunder også kastration, på et erfaringsbaseret grundlag, så der i højere grad, end det nu er muligt, kan blive tale om et forløb, hvor den transseksuelle eventuelt kan foretage ændringerne etapevist. Det skal særligt bemærkes, at lovforslaget giver en person mulighed for at leve som en person af et andet køn end det, personen tidligere havde, dvs. foretage et *socialt kønsskifte*, før personen eventuelt tager stilling til et irreversibelt *fysisk kønsskifte*. Dette er en klar fordel, fordi det fysiske kønsskifte ikke nødvendigvis giver adgang til at blive anerkendt som en person af et andet køn i de sociale sammenhænge, personen normalt indgår i. Denne erfaring kan måske i nogle tilfælde have betydning for personens beslutninger angående fysiske kønsændringer.

En væsentlig begrundelse for at acceptere lovforslaget er, at det anerkender transseksuelle personers behov for og ønske om at tilhøre et andet køn end det, de biologisk set tilhører. I nogle tilfælde er transseksuelle særligt sårbare og har derfor et forøget behov for at få en sådan anerkendelse. Men det gælder helt generelt, at mennesker ikke kun har behov for at få anerkendelse fra de personer, de omgiver sig med. De har også brug for den anerkendelse, lovgivningen og de sociale praksisser udtrykker. For mange danskere udgør dette ikke et problem, fordi deres livsform allerede i udgangspunktet ligger inden for det accepterede normalområde. Men for andre grupper kan det være af væsentlig betydning, at samfundet som helhed gennem lovgivningen udtrykker denne anerkendelse, sådan som det også er sket i andre sammenhænge, fx i forbindelse med vielser af homoseksuelle. Samfundet skal naturligvis ikke acceptere en hvilken som helst livsform, i særdeleshed ikke livsformer der undertrykker andre eller af andre grunde er etisk set problematiske. Men når dette ikke er tilfældet, bør samfundet være rummeligt nok til at udtrykke en sådan anerkendelse – og-

så selv om dette i enkelte tilfælde kan føre til misbrug af de regler, der udtrykker
anerkendelsen.

Med venlig hilsen

på Det Ethiske Råds vegne

Jacob Birkler

Formand